

ТІЛАРАЛЫҚ ИНТЕГРАЦИЯ, ЛИНГВИСТИКАЛЫҚ ЖӘНЕ ЛИНГВОДИДАКТИКАЛЫҚ ЗЕРТТЕУЛЕРДІҢ МӘСЕЛЕЛЕРІ
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ КОНФЕРЕНЦИЯ ЖИНАҒЫ

ТІЛАРАЛЫҚ ИНТЕГРАЦИЯ, ЛИНГВИСТИКАЛЫҚ ЖӘНЕ ЛИНГВОДИДАКТИКАЛЫҚ ЗЕРТТЕУЛЕРДІҢ МӘСЕЛЕЛЕРІ

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ КОНФЕРЕНЦИЯ ЖИНАҒЫ

Астана

ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

**ТІЛАРАЛЫҚ ИНТЕГРАЦИЯ, ЛИНГВИСТИКАЛЫҚ
ЖӘНЕ ЛИНГВОДИДАКТИКАЛЫҚ ЗЕРТТЕУЛЕРДІҢ
МӘСЕЛЕЛЕРІ**

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ КОНФЕРЕНЦИЯ ЖИНАҒЫ

Астана, 2023

ӘОЖ 80/81
КБЖ 81.2
Т 93

Рецензенттер:

Исина Г.И., филология ғылымдарының докторы Қарағанды мемлекеттік университетінің профессоры

Кугунуров В.В., филология ғылымдарының кандидаты Ресей Сол-Түстік Федералды университетінің профессоры

Ерік Г., PhD, Еуразия ұлттық университетінің аға оқытушысы

Т93 Тіларалық интеграция, лингвистикалық және лингводидактикалық зерттеулердің мәселелері. Халықаралық ғылыми конференция жинағы. Ғылыми редактор– ф.ғ.д., проф. А.Е.Бижкенова. – Астана: Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ баспасы, 2023. – 343 б.

ISBN 978-601-337-925-8

Жинаққа «Тіларалық интеграция, лингвистикалық және лингводидактикалық зерттеулердің мәселелері» атты 2023 ж. 8 желтоқсанында Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінде М.К. Аммосов атындағы Ресейдің Сол-Түстік Федералды университетімен бірігіп өткізген халықаралық ғылыми конференцияның баяндамалар кіргізілді. Мәтіндер авторлық жазбаларына сәйкес өзгертусіз беріліп отыр.

ISBN 978-601-337-925-8

ӘОЖ 80/81
КБЖ 81.2

МАЗМҰНЫ

Бірінші бөлім

ТІЛАРАЛЫҚ БАЙЛАНЫСТАР МЕН ЗАМАНАУИ ГУМАНИТАРЛЫҚ ҒЫЛЫМДАРЫНЫҢ БАҒЫТТАРЫ

Бижкенова А.Е., Сабитова Л.С. ПРОЦЕССЫ И РЕЗУЛЬТАТЫ ЯЗЫКОВЫХ КОНТАКТОВ В ЭПОХУ ГЛОБАЛИЗАЦИИ	8
Булатбаева К.Н., Смагулова М.Г. ОБНОВЛЕНИЕ СОДЕРЖАНИЯ МЕТОДИКИ ПРЕПОДАВАНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА	13
Свистун Т.И. ПРАКТИКО-ОРИЕНТИРОВАННЫЕ МЕТОДЫ В ОБУЧЕНИИ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ	21
Федорова Е.П. ИССЛЕДОВАНИЕ ДРЕВНИХ ПЛАСТОВ ЛЕКСИКИ В ЦЕЛЯХ ВОЗРОЖДЕНИЯ И СОХРАНЕНИЯ ЯЗЫКОВ И КУЛЬТУР ЭТНОСОВ (НА ПРИМЕРЕ ТЕРМИНОВ РОДСТВА И СВОЙСТВА ЯКУТСКОГО ЯЗЫКА)	17
Каскабаева Р.К. ПРЕЕМСТВЕННОСТЬ В СОДЕРЖАНИИ ОБРАЗОВАНИЯ В СИСТЕМЕ «ШКОЛА-ВУЗ» ПРИ ПОДГОТОВКЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КАДРОВ	24
Әбдіқадырова А.Қ., Кузембекова Ж.Ж. GLOBALIZATION AND WORLD CULTURE: ANGLICIZATION OF THE YOUTH LANGUAGE	26
Абилкасымова А.А. ТРАНСЛИНГВИЗМ МӘСЕЛЕСІН ЗЕРТТЕУДЕГІ ҒЫЛЫМИ ТӘСІЛДЕР	30
Афонская М.Н. ОСОБЕННОСТИ ОНОМАТОПОЭТИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ КОРЕЙСКОГО ЯЗЫКА (НА МАТЕРИАЛЕ ВЕБТУНА)	35
Бейсенова М.К., Кенжетева Г.К., Василева Г.К. ПРАГМАТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ АНГЛИЦИЗМОВ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ (НА МАТЕРИАЛЕ КАЗАХСТАНСКОГО МЕДИАДИСКУРСА)	40
Бисенбиева Р.С., Дуйсекова К.К. РОЛЬ ФРАНЦУЗСКОГО ЯЗЫКА В ПОЛИЯЗЫЧНОМ ОБЩЕСТВЕ В СВЕТЕ НОВОЙ ЛИНГВИСТИЧЕСКОЙ ПАРАДИГМЫ	45
Botbay G.Kh. BILINGUALISM AND THIRD LANGUAGE ACQUISITION: A MULTILINGUAL REVIEW	50
Бубякина Н.Е., Николаев А.И. ИНТЕГРАЦИЯ ЯКУТСКОГО И АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКОВ В ЧЕБНЫЙ ПРОЦЕСС: ПРЕСПЕКТИВЫ БИЛИНГВИЗМА	54
Жұмәділова Ә.Е. LINGUISTIC FEATURES OF THE NAMES OF DISHES IN ENGLISH ON RESTAURANT WEBSITES	56
Лешкевич И.В. АНАЛИТИЧНОСТЬ СОВРЕМЕННЫХ МЕДИАТЕКСТОВ (НА МАТЕРИАЛЕ БРИТАНСКИХ СТАТЕЙ)	61
Макарова М.Ф., Ефимова С.К. ХАРАКТЕРИСТИКА ЯПОНСКОГО СПОРТИВНОГО ДИСКУРСА НА МАТЕРИАЛЕ ГАЗЕТНЫХ СТАТЕЙ	66
Нуркасымова А.Ж. FORMATION OF LINGUISTIC IDENTITY IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION	70
Nurgaliyeva S.Ye. DUBBING OF DISNEY CARTOONS INTO KAZAKH LANGUAGE	74

Омарова А., Султанбекова С.А. СЕМАНТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ОТАББРЕВИАТУРНЫХ ОБРАЗОВАНИЙ В РУССКОМ И АНГЛИЙСКИХ ЯЗЫКАХ	76
Торотоева А.М. МУЛЬТИЛИНГВИЗМ В ГЛОБАЛИЗАЦИОННЫХ ПРОЦЕССАХ	82
Ушницкая В.В. К ВОПРОСУ ФОРМИРОВАНИЯ ИСКУССТВЕННОГО МНОГОЯЗЫЧИЯ (БИЛИНГВИЗМА) И СОПОСТАВИТЕЛЬНОГО АНАЛИЗА ЯЗЫКОВЫХ СИСТЕМ	85
Федорова А.А., Григорьева А.А. ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ ЭМОЦИОНАЛЬНО-ОКРАШЕННОЙ ЛЕКСИКИ В СОВРЕМЕННОМ КИТАЙСКОМ ЯЗЫКЕ (НА МАТЕРИАЛЕ СЕРИАЛА «致我们单纯的小美好»)	89

Екінші бөлім

ЛИНГВИСТИКА МЕН ӘДЕБИЕТТАНУДЫҢ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Аубакирова М.А. ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕГІ ДІНИ ӘДЕТ-ҒҰРЫПТАРҒА ҚАТЫСТЫ ЛЕКСИКА	94
Байдильдина А., Жумаиева А. CHARACTERISTICS OF DISCOURSE AS CATEGORY OF LINGUISTICS	98
Бахытқызы Д., Кенжетасева Г.К. ҚАЗІРГІ ТІЛ БІЛІМІНДЕ ФРАЗЕОЛОГИЗМДЕРДІҢ ЛИНГВОМӘДЕНИ ТҮРҒЫДАН ЗЕРТТЕЛУІ	100
Бегетасева Г.М., Исмагулова Г.К. ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕГІ ТАБИҒИ ҚҰБЫЛЫСТАРДЫ ҚАМТИТЫН ФРАЗЕОЛОГИЗМДЕРІНІҢ ЛИНГВОМӘДЕНИ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	103
Beisembayeva G.Z., Issabergenova Zh.T. COGNITIVE SKILLS IN ENGLISH LANGUAGE LEARNING THROUGH AUTHENTIC PROFESSIONAL-ORIENTED TEXTS	106
Васильев В.В. THE STATISTICAL STUDY OF SELECTIONAL PREFERENCE AND LEXICAL ASSOCIATIONS IN THE USE OF THE SEMANTICALLY RELATED ADJECTIVES «BIG» AND «GREAT»	109
Давлетова С.Е. ТОПОНИМИКАДАҒЫ ВЕРНАКУЛЯРЛЫҚ МӘНМӘТІН	112
Даулеткереева Д.Г., Дүйсекова К.К. WEDDING/ҮЙЛЕНУ ТОЙЫ ҰҒЫМЫНЫҢ АҒЫЛШЫН ЖӘНЕ ҚАЗАҚ ТІЛДЕРІНДЕ ЗЕРТТЕУГЕ АРНАЛҒАН ЖҰМЫСТАРҒА ШОЛУ	115
Дауренбекова Э. К., Диханбаева М.А. ЛИНГВИСТИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМНЫҢ МӘСЕЛЕЛЕРІ	119
Дүйсенбекова А.Н., Кенжетасева Г.К. ҚАЗАҚ ЖӘНЕ АҒЫЛШЫН ТІЛІНДЕРІНДЕГІ ҰЛТТЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРДІ ЗЕРТТЕУДЕГІ МАҚАЛ-МӘТЕЛДЕРДІҢ РӨЛІ	122
Егорова А.С. СОВРЕМЕННЫЕ НЕОЛОГИЗМЫ КИТАЙСКОГО ЯЗЫКА	125
Есимова А.К. ҚАЗІРГІ МЕДИА ДИСКУРС: МАЗМҰНЫ МЕН ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	128
Yesbolgan A.A. UNDERSTANDING THE COMPLEXITIES OF HOMONYMS IN ENGLISH LANGUAGE	131
Zhailaubay S.S. UNVEILING THE POWER OF NAMES: EXPLORING THE ROLE OF GENDER IN URBAN NOMINATION	134
Ишутова Е.Д. ПРОЯВЛЕНИЕ ЯЗЫКОВОЙ ГИБРИДИЗАЦИИ В ДЕЛОВОЙ КОММУНИКАЦИИ	138

Капкенов М.С. ОСОБЕННОСТИ СОХРАНЕНИЯ ГЕНДЕРНОГО АСПЕКТА ПРИ ПЕРЕВОДЕ АНГЛОЯЗЫЧНЫХ ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ПРОИЗВЕДЕНИЙ НА ПРИМЕРЕ РОМАНА В. ВУЛФ «ОРЛАНДО»	142
Колодезникова-Матчигова Н.Н. ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ ПОНЯТИЯ «СЧАСТЬЕ» В СОВРЕМЕННОМ КИТАЙСКОМ ЯЗЫКЕ	146
Кудеринова А.Г. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕТОДА ЛИНГВИСТИЧЕСКОГО ЛАНДШАФТА ПРИ ОПИСАНИИ ГОРОДСКОЙ ТОПОНИМИИ	148
Максат Д.Б., Бижкенова А.Е. ГЕРОИЧЕСКИЕ ЭПОСЫ: ЖАНРОВО ТЕМАТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ	152
Медетбекова Д., Научный руководитель Бижкенова А.Е. ПРАГМАТИЧЕСКИЕ ФУНКЦИИ ПРОЗВИЩ И КЛИЧЕК ИЗВЕСТНЫХ ЛЮДЕЙ	155
Мурат А.К. АҒЫЛШЫН ТІЛІНДЕГІ МАҚАЛ-МӘТЕЛДЕРДІҢ ЛИНГВИСТИКАЛЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ	159
Омельченко Е.М., Нуркенова С.С. ИСТОРИЯ РАЗВИТИЯ КОНЦЕПТА «АМЕРИКАНСКАЯ МЕЧТА»	162
Оразалина М.С. ЛЕКСИКОГРАФИЧЕСКОЕ НАПРАВЛЕНИЕ В СОВРЕМЕННОЙ ЛИНГВИСТИКЕ	167
Павлова Г.Г. ЛИНГВИСТИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПЕРСОНАЖЕЙ В РАССКАЗАХ ДЖЕЙМСА БОЛДУИНА «SONNY'S BLUES» И ТОНИ МОРРИСОН «THE BLUESTEYE»	169
Селезнева К.С., Жумашева А.Ш. АРХЕТИПЫ: ИЗ ПСИХОЛОГИИ В ЛИТЕРАТУРУ	173
Төрбаева Ш.М., Уланова Д.М. МЕДИАДИСКУРСЫ ЗЕРТТЕУДІҢ ӘДІСТЕМЕЛІК НЕГІЗДЕРІ	175
Темиргалиева Г. К., Научный руководитель Н. З. Жуманбекова ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКИЕ ФАКТОРЫ ФОРМИРОВАНИЯ ИНОЯЗЫЧНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ	178
Шалқарбек Ә., Қыдыкенова Д.А. АҒЫЛШЫН ТІЛІНДЕГІ СОМАТИКАЛЫҚ ФРАЗЕОЛОГИЗМДЕРДІҢ КОГНИТИВТІК АСПЕКТІСІ	181

Үшінші бөлім

МЕТОДИКА МЕН ЛИНГВОДИДАКТЫНЫҢ СҰРАҚТАРЫ

Adilkhan M.K., Zhambylkyzy M. ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF AI APPLICATION IN ENGLISH LANGUAGE LEARNING	185
Akzhigitova A.K., Zhambylkyzy M. ACTION RESEARCH IN TEACHING FOREIGN LANGUAGE IN MULTI-LEVEL CLASSROOMS	188
Akmakhan N. ENHANCING TEACHERS' PROFICIENCY IN UTILIZING TECHNICAL FACILITIES: BAAMBOOZLE AND WORDWALL	192
Аренова Г.У., Кардыбаева М.С. АНАЛИЗ ВНЕДРЕНИЯ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА	196
Atajanova N.M. MODERN CHALLENGES IN LINGUISTICS: EXPLORING THE INTERSECTION OF LANGUAGE, PSYCHOLOGY, TECHNOLOGY AND SOCIETY	198
Архипова Л.Н., Архипов Л.А. ИЗУЧЕНИЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА ЧЕРЕЗ РИСОВАНИЕ	201

Архипова Л.А. ЗАПОМИНАНИЕ КИТАЙСКИХ ИЕРОГЛИФОВ С ПОМОЩЬЮ МНЕМОТЕХНИКИ	205
Аубакирова А.К. ЛИНГВОМЕТОДИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРЕПОДАВАНИЯ НЕМЕЦКОГО ЯЗЫКА КАК ВТОРОГО ИНОСТРАННОГО	206
Ayasheva D.B. WEB 2.0 TECHNOLOGIES IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES	209
Базарбаева С.Д. ШЕТЕЛ ТІЛДЕРІН ОҚЫТУ БАРЫСЫНДА АУТЕНТТІ МАТЕРИАЛДЫ БЕЙІМДЕУДІҢ ЖОЛДАРЫ	212
Baibatyrova K.A. "BEYOND LANGUAGE BARRIERS: EXPLORING THE IMPACT OF IELTS AND QAZTEST AS TOOLS FOR ASSESSING KNOWLEDGE IN MULTILINGUAL EDUCATIONAL ENVIRONMENTS"	216
Байзульдинова З.К. МОТИВАЦИЯ К ОВЛАДЕНИЮ ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКОМ ПОСРЕДСТВОМ ЦИФРОВЫХ ИГР: ГЕЙМИФИКАЦИЯ НА УРОКАХ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ	220
Bakhi A.K. THE USE OF STEM IN EDUCATION FOR IMPROVING THE QUALITY OF TEACHING ENGLISH LANGUAGE AS A FL	225
Bekmukhambetova U.G. INDUCTIVE METHOD: UNLEASHING THE POWER OF OBSERVATION	227
Давыдова Е.М. ПРОСТРАНСТВО ВЗАИМОСВЯЗИ УЧЕБНОЙ И ВНЕУЧЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КАК УСЛОВИЕ ВОСПИТАНИЯ ОБУЧАЮЩИХСЯ	230
Дарлова А.Н. ВАЖНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ДЛЯ УЛУЧШЕНИЯ НАВЫКОВ АУДИРОВАНИЯ	234
Дерябин Б.В. ПРИНЦИПЫ АДАПТАЦИИ АУТЕНТИЧНЫХ МАТЕРИАЛОВ В ОБУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ	238
Жакупбекова А.К. Scientific supervisor – G.K.Ismagulova THE USE OF INTERACTIVE TECHNOLOGIES FOR SECONDARY SCHOOLS IN TEACHING ENGLISH	242
Zhumanova A.E., Akhmetova G.S. USING GRAPHIC ORGANIZERS AS AN EFFECTIVE TOOL FOR TEACHING GRAMMAR AND VOCABULARY IN EFL CLASSES	243
Zhumagaliyeva B.A. MOBILE PODCASTS AND VIDEO CASTS FOR DEVELOPING SPEAKING AND LISTENING SKILLS OF A FOREIGN LANGUAGE	247
Іманова D.B. NAVIGATING THE LINGUISTIC SHIFT: A BRIEF REVIEW OF FOREIGN LANGUAGE EDUCATION IN KAZAKHSTAN	251
Капитонова Д.М., Архипова Л.А. РАЗРАБОТКА ЗАДАНИЙ ПО АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ ПО НЕЙРОМЕТОДИКЕ	256
Kabylzhanova B.K., Kenzhetayeva G.K. DEVELOPING EFL STUDENT'S WRITING SKILLS BASED ON STRUCTURAL APPROACH WITH THE USE OF ONLINE PLATFORMS	259
Kulakhmetova M.S., Nedostup E.A. APPLYING THE LINGUOCULTURAL APPROACH TO INSTRUCT LINGUOCULTURAL ASPECTS	264
Кульжисин Қ.Н., Кенжетәева Г.К. ПЕРСПЕКТИВЫ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В СОВРЕМЕННОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЕ	268

Кульжин Қ.Н. МЕСТО ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В СОВРЕМЕННОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЕ	272
Лукачевский А.Г. Научный руководитель Николаев А.И. СПОСОБЫ АВТОМАТИЗАЦИИ ОБУЧЕНИЯ ГРАММАТИКЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА	275
Malysheva A.D. THE DEVELOPMENT OF TEAMWORK COMPETENCE OF NON-LINGUISTIC SPECIALTIES STUDENTS	278
Махамбетиярова С.М., Ахметова Г.С. АҚЫЛ-ОЙ КАРТАСЫН ОҚУШЫЛАРДЫҢ ЛЕКСИКАЛЫҚ ДАҒДЫСЫН ДАМУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ ҚОЛДАНУ	280
Мельникова В.Н., Ибраева Ж.К. DEVELOPMENT OF SEMANTIC READING SKILLS IN THE PROCESS OF FORMATION OF STUDENTS' READING LITERACY	285
Мекежанова А.Б., Карашашева Р. ГРАММАТИКАЛЫҚ ОЙЫНДАР АРҚЫЛЫ ОРТА БУЫН ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ГРАММАТИКАЛЫҚ ДАҒДЫЛАРЫН ЖЕТІЛДІРУ	289
Nygmetova B.J., Mukhambetzhanova A.K. LISTENING AS A METHOD OF INCREASING STUDENTS' COMMUNICATIVE COMPETENCE IN ENGLISH LESSONS	292
Павлова С.Н. ОСОБЕННОСТИ ОБУЧЕНИЯ СТУДЕНТОВ-ПЕРЕВОДЧИКОВ ВТОРОМУ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ В РЕСПУБЛИКЕ САХА (ЯКУТИЯ)	296
Паршукова М.Г. СОВРЕМЕННЫЕ ИНТЕРАКТИВНЫЕ СРЕДСТВА ОБУЧЕНИЯ ГРАММАТИКЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА	299
Sadimova Zh.A., Kulakhmetova M.S. FORMATION OF ACADEMIC WRITING SKILLS IN HIGHER EDUCATION	302
Сагинбаева Д.С. ПРИНЦИПЫ СОЗДАНИЯ УПРАЖНЕНИЙ ДЛЯ УЗКОГО ЧТЕНИЯ ПРИ ОБУЧЕНИИ АНГЛИЙСКОМУ ЯЗЫКУ КАК ИНОСТРАННОМУ	307
Sarsenbek G.O. THE EFFECTIVENESS OF E-TOOLS TO IMPROVE SELF-LEARNING OF THE ENGLISH LANGUAGE	310
Смаилова А.Ж. ЧИТАТЕЛЬСКАЯ ГРАМОТНОСТЬ В РАМКАХ ОБНОВЛЁННОГО СОДЕРЖАНИЯ	313
Tasbolatov O.T., Saurbayev R.Zh. WAYS OF TRANSMITTING VERBAL AGGRESSION IN MULTI-SYSTEM LANGUAGES IN POLITICAL DISCOURSE (ON THE EXAMPLE OF PRE-ELECTION DEBATES)	316
Turgunbayeva A.T. ARTIFICIAL INTELLIGENCE INFLUENCE ON ENGLISH TEACHING	320
Urasheva A.N., Utemgaliyeva N.A. MOBILE ASSISTED LANGUAGE LEARNING: CHARACTERISTICS, PEDAGOGICAL SHIFTS, AND RESEARCH INSIGHTS	323
Чалимбаева А.Д. DIRECTIONS OF HIGHER EDUCATION MODERNIZATION DEVELOPMENT IN KAZAKHSTAN	327
Шидердинова К.Б. ТЕХНОЛОГИИ АНАЛИЗА И РАСПОЗНОВАНИЯ РЕЧИ: КАК СОВРЕМЕННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ПОМОГАЮТ УЛУЧШАТЬ ПРОИЗНОШЕНИЕ И ГОВОРЕНИЕ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА	331
Байманова Л.С., Шаймерденова Н.Ж. НЕМЕЦКИЙ ЯЗЫК В КОНТЕКСТЕ ПОЛИЯЗЫЧИЯ КАЗАХСТАНА	334
Эверстова Д.А., Горохова А.И. ОБУЧЕНИЕ ЛЕКСИКЕ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА В ШКОЛЕ С ПОМОЩЬЮ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ОНЛАЙН-СЕРВИСА QUIZLET	340

ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕГІ ТАБИҒИ ҚҰБЫЛЫСТАРДЫ ҚАМТИТЫН ФРАЗЕОЛОГИЗМДЕРІНІҢ ЛИНГВОМӘДЕНИ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Г.М. Бегетаева

Исмағұлова Г.К.

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ

Түйіндеме: Табиғи құбылыстары бар фразеологиялық бірліктер қазақ халқы әлемінің тілдік бейнесінің құрамдас бөлігі ретінде кіретін бейнелі жүйені қалыптастыруға белсенді қатысады. Мақала қазақ тіліндегі фразеологиялық бірліктердің құрамындағы табиғи құбылыстардың лингвомәдени ерекшеліктерін және олардың тілдік бейнесін көрсетеді. Фразеологиялық бірліктердің ерекшелігі ұлттық өзін-өзі танудың негізі ретінде әлеуметтік мінез-құлықтың ұлттық ерекшелігін және мәдени құндылықтар жүйесін қамтиды. Материалдық және рухани мәдениеттің негізгі ұғымдары жинақталып, тілде ұрпақтан-ұрпаққа беріледі.

Аннотация: Фразеологизмы выражающие природные явления, активно способствуют формированию образного компонента языковой картины мира казахского народа. Статья отражает лингвокультурные особенности природных явлений в составе фразеологизмов казахского языка и их языковую картину. Особенности фразеологических выражений свидетельствуют о национальной специфике социального поведения и системы культурных ценностей как основы национального самосознания. Основные концепции материальной и духовной культуры накапливаются и передаются в языке от поколения к поколению.

Түйін сөздер: фразеологиялық бірліктер, табиғи құбылыстар, лингвомәдениет, лингвистикалық ерекшеліктер

Abstract: Phraseological units expressing natural phenomena actively contribute to the formation of a figurative component of the linguistic picture of the world of the Kazakh people. The article reflects the linguistic and cultural features of natural phenomena in the phraseological units of the Kazakh language and their linguistic picture. The peculiarities of phraseological expressions indicate the national specifics of social behavior and the system of cultural values as the basis of national identity. The basic concepts of material and spiritual culture are accumulated and transmitted in the language from generation to generation.

Ключевые слова: фразеологические единицы, природные явления, лингвокультура, тілдік ерекшеліктер

Key words: phraseological units, relative yavleniya, linguoculture, linguistic features

Ойды жеткізу құралы бола отырып, тіл белгілі бір этностың ұлттық мәдениетін бейнелейді. Ұлттық-мәдени семантика фразеологиялық айналымдарда айқын көрінеді, олар лингвомәдени қауымдастықтың әлеуметтік және мәдени тәжірибесін түсіндіреді және көрсетеді, әлемнің әмбебап және бірегей ұлттық-мәдени бейнесінде көрінеді.

Әр тіл әлемді қабылдау мен ұйымдастырудың белгілі бір әдісін көрсетеді. Бұл әр тіл үшін әр түрлі және әлемнің ғылыми бейнесінен көп жағынан ерекшеленеді. Әр халықтың табиғаты, өмірі, тарихы, құндылықтары әртүрлі және бұл әлемнің ұлттық моделін құрайды. Біздің ойымызша, фразеология әлемнің тілдік бейнесін қалыптастыруда ерекше рөл атқарады. Тілдің фразеологиялық құрамының бейнелі мазмұнында мәдени-ұлттық дүниетаным бейнеленген. Өйткені, бұл суреттер сөздіктер мен адамдардың санасында бекініп, олардың мәні мен өзектілігін сақтағаны бекер емес. Тілде мәдени ұлттық стандарттармен байланысты нақты айналымдар бекітіліп, фразеологизмдер жасалды. Фразеологиялық бірліктер жүйесінің артында мәдениет тұрғаны сөзсіз болып табылады. Фразеологиялық бірліктер кез-келген тілде кездесетін құбылыстар. Фразеологиялық бірліктер арқылы тілдің барлық сұлулығы, байлығы, өткірлігі беріледі. Олар ойды әдемі жеткізуге үйрететін мектеп түрі. Егер біз сөйлеудің нақты, дәлелді болуын қаласақ, онда біз халық шығармашылығының шынайы туындысын – айтылымдарды, фразеологизмдерді қабылдауымыз керек.

Соңғы жылдары фразеология қарқынды дамумен және отандық тіл білімінде қалыптасқан теориялық негіздерге негізделген жаңа проблемалар мен аспектілерді іздеумен сипатталады. Сонымен қатар, тілді үйренудің қарапайым деңгейлерінен, әдістері мен бағыттарынан күрделіге дейін лингвистикалық теорияның даму тенденциясы байқалады.

Соңғысына екі халықтың тарихы мен сипатын, екі тілде сөйлейтіндердің мәдени-ұлттық және адамгершілік құндылықтарын тереңірек түсінуге, екі тілге де тән тілдік әмбебаптарды анықтауға және салыстырылатын тілдердің біреуіне ғана тән ерекшеліктерді анықтауға мүмкіндік беретін әртүрлі тілдердің фразеологизмдерін салыстырмалы талдау жатады. Л.А. Матвееваның пікірінше, " фразеология выразительно и ярко отражает специфику и своеобразие языка, культуры, уклада, традиции, истории и менталитета людей " фразеология тілдің, мәдениеттің, салт-дәстүрі мен тарихын айқын көрсетеді дейді [1, 178 б].

Қазіргі уақытта қоғамда тарихқа, этникалық өткенге, ұлттық мәдениетке деген қызығушылық артып келеді. Ұлттық мәдениет мәселелері жалпыадамзаттық мәдениетпен өзара іс-қимылда қаралады. Қазіргі заманғы зерттеушілер (М.И. Богомолова, Т.Ф. Бабынина, С.П. Беловолова, Ф.С. Зевахина, Н.П. Овсянникова және т. б.) ұлттық мәдениет жалпыадамзаттық мәдениеттің бөлігі бола отырып, "ұлттың ерекше қасиеттерінің өзіндік тасымалдаушысы ретінде" біртұтас болып әрекет етеді деп санайды. Халықтық көркем мәдениеттің, оның ішінде мерекелер мен рәсімдердің бастауларын ежелгі дәуірден іздеу керек. Олар біздің алыс ата-бабаларымыздың еңбегі мен өмірімен тығыз байланысты, мифтерде, эпостарда, аңыздарда, наным-сенімдерде, әдет-ғұрыптарда, дәстүрлерде және т.б. осы немесе басқа түрде олар ұрпақтан-ұрпаққа беріліп, бүгінгі күнге дейін сақталған.

Фразеологизмнің ұлттық-мәдени ерекшелігі, ең алдымен, халықтың өмір салтын, оның өмір сүретін табиғатын, дәстүрлері мен әдет-ғұрыптарын, нанымдарын түсіну кезінде пайда болатын мәдени таңбаланған бірлестіктерге байланысты. "Әлем объектілерін әртүрлі лингвомәдени қауымдастықтардың өкілдері мәдени таңбаланған коннотациялар мен бірлестіктердің объективі арқылы түсінеді, өйткені әлемді түсінудің ұжымдық тәжірибесі ана тілінде сөйлейтіндерге қабылдау мәнмәтінін белгілейді" [2, 58 б].

Тілдің фразеологизмдері символдық түрде халықтың мәдени - ұлттық санасының ерекшеліктерін білдіреді. Оның бейнелі мазмұнында оның мәдени және ұлттық дүниетанымы бейнеленген. Сонымен, уақыт сезімі және этникалық сананың уақыт санатына қатынасы Л. Н. Гумилевтің айтуынша, халықтың жағдайын анықтаудың индикаторы болып табылады [3, 144-145 б].

С.Г. Тер-Минасованың пікірінше, тілді нақты әлеммен, ал сөздерді нақты заттар мен құбылыстармен байланыстыруға болады. Алайда, әлем мен тіл арасында ойшыл адам, ана тілі мен мәдениеті бар. Демек, белгілі бір түрдегі әлем туралы идеялар оның тілінде көрінеді. Сондай-ақ, автор тілдің "мәдениет құралы" екенін атап өтеді. Лексика негізгі мәдени жүктемені көтеретіні анық: сөздер мен сөз тіркестері. Олардан әлемнің тілдік бейнесі қалыптасады, бұл ана тілінде сөйлейтіндердің әлемді қабылдауын анықтайды. Бұл аспект әсіресе айқын бейнеленген тұрақты тіркестермен, фразеологизмдермен, идиомалармен, мақал-мәтелдермен, сөздермен, яғни тікелей назар аударатын тіл қабаты халық даналығы, дәлірек айтсақ, халықтың мәдени тәжірибесінің нәтижелері [4, 39 б]. В.А. Маслова өз еңбектерінде фразеологиялық бірліктер өз семантикасында халық мәдениетінің ұзақ даму процесін көрсете отырып, мәдени көзқарастар мен стереотиптерді, эталондар мен архетиптерді тіркеп, ұрпақтан-ұрпаққа беретінін атап өтті [5, 17 б]. Жоғарыда аталған ғалымдардың пікірлерімен келіспеу мүмкін емес, өйткені шын мәнінде фразеологиялық бірліктер халық мәдениетінің ажырамас бөлігі болып табылады, оларда белгілі бір тілде сөйлейтіндердің ұрпақтары жинақтаған көптеген тәжірибелер бар. Лингвомәдени көзқарас шеңберінде фразеологизмдерінің ұлттық-мәдени ерекшелігі осы мәдениетке тән және ана тілінде сөйлейтіндердің фондық біліміне сәйкес келетін белгілі бір экстра лингвистикалық шындықтарды еске түсіруде көрінеді. Фразеологиялық бірліктердің ұлттық-мәдени ерекшелігін анықтауға қарама-қарсы көзқарас олардың ұлттық санатын, фразеологиялық бірліктердің ұлттық-мәдени ерекшеліктерін анықтауға мүмкіндік береді.

Фразеологиялық бірліктердің ұлттық-мәдени ерекшеліктерін зерттеу дәстүрлі түрде оны білдіру тұрғысынан жүзеге асырылады. Ұлттық мәдени компонент-бұл фразеологизмнің құрамына кіретін, көбінесе географиялық, тарихи және мәдени-тұрмыстық қатынастарды қамтитын эквивалентті емес лексика.

Фразеологиялық зерттеулердің басым бағыты адамға семантикалық бағытталған фразеологиялық бірліктерді зерттеу болып табылады, өйткені адам сөзсіз әлемнің фразеологиялық көрінісінің орталығында орналасқан. Сонымен қатар, периферияның кең аумағы көптеген адамдармен қалыптасады фразеологиялық бірліктер экстралингвистикалық шындықтың басқа әр түрлі жақтарын белгілейді. Осылайша, бізге табиғи құбылыстарды білдіретін фразеологиялық бірліктерді зерттеу және қазақ тіліндегі "табиғат" тұжырымдамасын тұтастай қарастырып, оны ағылшын тілімен салыстыру маңызды және уақтылы болып көрінеді.

Табиғи құбылыстар әлі танылған толықтай танылмағаны белгілі. Біздің ғаламшарда жүздеген адамдарға бұрыннан ең кең таралған және таныс (табиғаттағы су айналымы, планетаның осьтік және орбиталық айналуы, мұхиттық ағымдар жел, жауын-шашын, жыл мезгілдері), ең экзотикалық құбылыстарға дейін - гейзерлердің атқылауы, шар найзағайлары және өте жойқын - жер сілкінісі, торнадо және цунами құбылыстары кездеседі.

Біздің зерттеуде А.В. Куниннің «Англо-русский фразеологический словарь» сөздігі және қазақ фразеологизмдерінің ұлттық-мәдени ерекшеліктерін көрсететін фразеологизмдер тобы қарастырылды. Үздіксіз іріктеу барысында ағылшын фразеологиялық бірліктерінің ең көп саны келесі құбылыстардың атауын қамтитыны анықталды:

1. Fire (от) - 44 ФБ;
2. Water (су) – 41 ФБ;
3. Light (жарық) - 37 ФБ;
4. Air (ауа) - 21 ФБ;
5. Moon (ай) -14 ФБ;
6. Earth (жер) -9 ФБ;
7. Rain (жанбыр) -5 ФБ;

Біз "табиғи феномена" компоненті бар фразеологиялық бірліктердің құрамындағы **fire** кілт сөзін анықтадық. Бұл басым болып отқан ФБ көп жағдайда негативті концепт ретінде сипатталады - **between two fires** (шешімі жоқ жағдайда қалу), **miss fire** (қойған мақсатқа қол жеткізбеу), **open fire** (біреуге қарсы шығу), **draw fire** from somebody (жау шабуылдарын өз мойнына алу). "Fire" от энергияға ие осылайша адамның жалынды мінезін көрсетеді: **a fire in the blood** (жалын , қызуқанды) , **catch fire** (іске қатты қызығушылық таныту). Отқа қарсы стихия ретінде "water" сөзінің "fire" сөзімен сөз тіркестері табылды :**fire and water are good servants , but bad masters** (ерік бермей), **go through fire and water** (тосқауылдарды жеңіп өту). Алайда қазақ тілінде **от** мүлдем керісінше мағынаға ие. От жанғанда қуанады, сөне бастағанда ашуланады деген түсінік бар. Егер от ашуланса, ол кек алуы мүмкін, бәрін өртеп жіберуі мүмкін, өрттің көптеген қасиеттері бар. От-құдай, жердегі күн бөлшегі ретінде қарастырылады және отқа табынудың бастауы күнге табынуда жатыр. Қазақтардың түсінігі бойынша **от** табиғаттың қасиетті анасы болып табылады. Сондықтан отқа "**қасиетті ана-от**" деген сөздер айтылды. Әр отбасында отты құрметтеу дәстүрі болған. Сондықтан **ошақ** сияқты сөз тіркестері пайда болды. "**Ошақты үш бұтынадан сұраймын**" – деп өз отбасының игілігі үшін дұға етті. "**Отын басынан, ошағын қасынан бер!**"- біреуден тәуелсіз болуды сұраған. "**Оты өре жанбады**" -бұл біреудің бақытсыз және үмітсіз екенін білдіреді , "**Отын өшірді**" - қызғанышты жою үшін ошақты бұзу. "**Отасқан да бар, от басқан да бар**," **отбасына от салма, өзегіне дерт салма**", мұндай тіркестер де халықтың мәдениетін білдіреді. От сөзінің тағы бір мағыналарының бірі қауіп ұғымы болып табылады. Жанып тұрған от адамның өмірі мен денсаулығына қауіпті екені түсінікті: от күйдіреді. Бұл "сумен ойнама, батарсың, отпен ойна, жанарсың" деген сөзбен байланысты .Сондай - ақ, қазақтар дау-дамайды, ант беруді отпен теңестіреді, ал ол шиеленіскен кезде "отқа май құю" дейді. Осыған байланысты "сай қуалап су ағар, жел қуалап бастап жанар" деген сөз еске түседі. Бір жағынан, өрт қауіпті, екінші жағынан, бұл жерде өрт желді немесе майды үрлейді деген субтекст бар [6].

Ағылшын лингвомәдениетіндегі "water" элементінің фразеологиялық көрінісі олардың лингвомәдени құндылығы тұрғысынан су компонентімен талдауға арналған. "Water" сөзінің концептісінің құрамына позитивті және негативті мағына береді: **above water** (ақшалай

жағынан жақсы жағдайда болу), **be in smooth water** (қиындықтарды жеңу), **draw a lot of water** (маңызды тұлға болу), **hold water** (пастау). "Water" тұжырымдамасы ФБ топтарын біріктіреді, онда су компоненті квази-символдық сипаттамаларды білдіреді: "су қажетсіз, артық нәрсе ретінде, адамда негативті эмоциялары мен адамның жағымсыз жағдайларын тудырады: **be in deep water** (мұңаю, қиын жағдайда қалу), **like water off a duck's back** (еш әсер қалдырмау), **be in hot water** (қиындыққа тап болу), **be in low water** (бір тиынсыз қалу) және т.б [7].

Әлемнің көптеген халықтары, соның ішінде қазақ халқы арасында жеміс беретін, пайда болатын бастама туралы көзқарастар су айдындарымен байланысты болды, оның негізі суды жалпыға бірдей бастама ретінде ежелгі қабылдау болды. Бұл **суға** байланысты мақал-мәтелдердің пайда болуын түсіндіреді: "Судың да сұрауы бар" - әр іс үшін жауап беру керектігі айтылады, "су бар жерде ел бар, жол бар жерде ел бар" - су бар жерде өмір мен молшылық бар. Суды құрметтеу бүгінгі күнге дейін қазақтар өмірінде сақталып келеді. Сумен емдеу, су адам өміріндегі табиғаттың ең қажетті байлығы, сусыз өмір болмайды. Қазақ халқы үшін Су-қасиетті, Су қарызға алынбайды және қарызға берілмейді. Қазақ тілінде еркін сөйлей алатын, өз білімін тура жеткізетін адам "тілі судай", "судай біледі" фразеологиялық бірліктермен сипатталады [6].

Қазақ тілі фразеологизмдерге өте бай және олардың құрылымның мазмұны, қолданылуы мен стилі бойынша табиғат лексикасы ерекше болып табылады. Табиғи лексика дүниетаныммен, эмоционалды психологиялық күймен және адамның рухани қажеттіліктерімен тығыз байланысты және діни сөздер мен сөз тіркестерінде көрінеді, сондықтан діни лексикамен байланысты сөз тіркестері мен сөз тіркестері халықтың күнделікті және діни дүниетанымымен, халықтың дүниетанымымен және ғасырлар бойы ұрпақтан-ұрпаққа жалғасып келеді, және тілдің лингвистикалық бірліктерінде жүреді. Ал ағылшын тілінде параллельдері жоқ қазақ тілінің ұлттық-спецификалық фразеологиялық бірліктері осы фразеологиялық бірліктердің қалыптасуы басқалармен байланыссыз жағдайда қазақ тілінің даму процесінде жүрді деген тезисті растайды, бұл олардың халық мәдениетіне қатыстылығын көрсетеді. Көріп отырғанымыздай, кез-келген этностың өміріндегі ең маңызды болатын табиғат құбылыстары әлемді қабылдаудың ұлттық ерекшеліктерін көрсетеді. Осыған байланысты көптеген фразеологиялық, паремиологиялық және басқа тілдік бірліктер дәлел бола алады.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Матвеева Л. А. Фразеологизмы с цветовым компонентом в английском и русском языках // Иностранные языки: лингвистические и методические аспекты. 2014. № 29. С. 178-182.
2. Хайруллина Р.Х. Лингвофилософия: особенности национального языкового сознания. – Уфа: Изд-во БГПУ, 2012.
3. Гумилев Л.Н. Экосфера: история людей и история природы. - М.: Экопрос. 1993. – 254 с.
4. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация : учеб. пособие. М. : Слово/Slovo, 2000. 624 с
5. Маслова В. А. Лингвокультурология : учеб. пособие для студ. высших учебных заведений. М. : ИЦ Академия, 2001. 208 с.
6. А.Махмутов. Архаизмы и историзмы в казахском языке. Автореферат канд. дисс. филол. наук. А., 1963.27 б.
7. Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка: учебник для ин-тов и фак. иностр. яз. 2-е изд-е, перераб. / А. В. Кунин. – М.: Высшая школа; Дубна: Феникс, 1996 – 381с.

COGNITIVE SKILLS IN ENGLISH LANGUAGE LEARNING THROUGH AUTHENTIC PROFESSIONAL-ORIENTED TEXTS

G.Z.Beisembayeva, Zh.T.Issabergenova
ENU named after Gumilyev L.N.

Түйіндеме: Мақалада ағылшын тіліндегі шынайы кәсіби мәтіндерді тіл үйренудің когнитивті саласында қолданудың артықшылықтары қарастырылады, сонымен қатар олардың оқу процесіне интеграциялануының мысалдары келтірілген. Терминологияны шет тілінде меңгеру лингвистикалық емес